

ПОТЕНЦІАЛ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ

Власюк Олександр Степанович,

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України

Базилюк Ярослава Борисівна,

кандидат економічних наук, доцент

Давиденко Сергій Васильович,

кандидат економічних наук, доцент

У статті досліджується актуальне для України завдання диверсифікації зовнішньоторговельного співробітництва на позаросійському векторі співробітництва як чинника протидії гібридним загрозам. Спорідненість проблем Словаччини й України зумовлена значними ризиками існуючих економічних залежностей від з РФ, які у випадку ескалації конфлікту можуть негативно позначитися на обох економіках.

Досліджуються зміни торгівлі України із Словаччиною у період до та після застосування європейських санкцій щодо РФ. Виявлено значний нереалізований потенціал двостороннього зовнішньоекономічного співробітництва. Це зумовлено насамперед низькими можливостями українського експорту (вузькою спеціалізацією на сегменті низько- та середньо-низько-технологічної спеціалізації), а також несприятливими внутрішніми загальноекономічними умовами. Відзначено обмеженість перспективи зміцнення співробітництва між Україною та Словаччиною на існуючій основі (аграрна та металургійна спеціалізація). Рекомендується поглибити розвиток нових сфер співробітництва (альтернативної енергетики, транспортного сектору, інновацій в екології та галузі екологічних транспортних засобів, сектору ІКТ тощо), зміцнити співпрацю у галузі машинобудування на основі кооперації та локалізації спільних ліцензійних виробництв тощо.

Ключові слова: гібридні загрози, економічні санкції, зовнішньоторговельне співробітництво, диверсифікація, концентрація торгівлі.

THE POTENTIAL OF TRADE COOPERATION OF UKRAINE AND SLOVAKIA IN COUNTERING OF HYBRID THREATS

The actual problem to Ukraine is diversification of foreign trade cooperation on beyond-Russian vector of cooperation as a factor of counteracting hybrid threats. The significant risk for Slovakia and for Ukraine is an existing economic dependency on Russia, which in the case of conflict's escalation could adversely affect both economies.

In the article studied main changes in Ukraine's trade with Slovakia in the period before and after the implementation of European sanctions against Russia. A significant untapped potential of bilateral foreign economic cooperation was estimated. This is due primarily to the low capacity of Ukrainian exports (narrow specialization in the segment of low- and medium-low-technology specialization) and internal adverse general economic conditions. It is noted the limited prospects of strengthening cooperation between Ukraine and Slovakia on the existing basis (agriculture and steel specialization). It is recommended to enhance the development of new areas of cooperation (alternative energy, the transport sector, innovations in the field of ecology and environmental vehicles, ICT sector, etc.) to strengthen cooperation in the field of engineering based on cooperation and joint venture in localization of licensed production and so on.

Keywords: hybrid threats, economic sanctions, foreign trade cooperation, diversification, concentration of trade.

Для України, яка перебуває під безпрецедентним тиском зовнішньої агресії за всю новітню історію незалежності, диверсифікація зовнішньої торгівлі поза російським вектором може стати важливим чинником протидії гібридним загрозам. Важливу роль у цьому може відіграти тактика розширення двостороннього економічного співробітництва з різними державами — членами ЄС, зокрема Словаччиною.

Спорідненість структури географічного розподілу зовнішньої товарної торгівлі України та Словаччини найбільше проявляється у відчутній ролі РФ. Міжнародні експерти зазначають, що як для Словаччини, так і для України існують значні ризики, зумовлені залежністю від торгівлі з Росією, що у разі ескалації напруженості у відносинах між РФ та Україною можуть негативно позначитися на економіці як Словаччини, так і України.

З періоду запровадження економічних санкцій¹ щодо РФ з боку Європейського Союзу відбу-

лись істотні трансформаційні зміни зовнішньої торгівлі як для ЄС, зокрема для Словаччини, так і для України. У цій «новій нормальності» європейського економічного простору Україна повинна переосмислити модель зовнішньоекономічного співробітництва з ЄС на основі більш рішучих дій у диверсифікації економічної залежності, насамперед від РФ.

У цьому контексті дослідження трансформаційних змін торгівлі внаслідок застосування європейських санкцій до РФ, розвиток теоретичної бази та практичних рекомендацій для країн зі спорідненими економіками у протидії гібридній агресії є важливими й актуальними завданнями сучасної науки про економічну безпеку держави.

Дослідженню впливу економічних санкцій у протидії гібридним загрозам присвячено значну кількість сучасних досліджень зарубіжних та вітчизняних учених. Серед праць, присвячених вивченню впливу санкцій і моделюванню економічної поведінки країн, варто відзначити роботи С. Аллен, С. де Гальберта, К. Девіса, Д. Гроса, Р. Коннолі, П. Олссона, К. Рогоффа, Ф. Мастілі, С. Оксенстрієрні [1–8]. При цьому більш ретельного опрацювання потребують такі важливі аспекти цієї проблеми, як диверсифікаційні можливості зовнішньої торгівлі у протидії гібридним загрозам.

Мета статті — розкрити напрями формування зовнішньоекономічної диверсифікації зовнішньоторговельного співробітництва України

¹ Політика ЄС у стримуванні гібридної агресії Росії проти України у 2014–2015 рр., попри неоднозначні позиції всередині співтовариства, демонструвала єдність. У 2015 р. дещо змінено формат застосування санкцій проти РФ у спосіб скорочення терміну черговості в перегляді санкцій з одного року до шести місяців, а також розмежування санкцій, пов'язаних з анексією Криму і м. Севастополя та діями РФ на сході України, для яких тепер застосовується критерій виконання Мінських домовленостей. Найближчим терміном перегляду санкцій, пов'язаних з анексією Криму та м. Севастополя, визначено 23 червня 2017 р., а перегляду санкцій у відповідь на дії РФ на сході України — 31 січня 2017 р.

Таблиця 1. Динаміка двосторонньої торгівлі РФ з ЄС, окремими державами-членами та Україною у 2012–2015 рр.

	До санкцій				Після санкцій		
	2012		2013		2014	2015	2015
	ЗТО, млрд євро	Частка експорту/імпорту, %	ЗТО, млрд євро	Частка експорту/імпорту, %	ЗТО (зміна до попереднього року), млрд євро/ %	ЗТО (зміна до попереднього року), млрд євро/ %	Експорт (зміна до попереднього року), млрд євро/ %
ЄС – 28	338,6	36,5/63,5	326,4	36,6/63,4	285,6 (-12,5% / -40,8)	209,6 (-26,6%/-76,0)	-29,3 (-28,4%)
Німеччина	78,0	48,7/51,3	74,9	47,8/52,2	65,4 (-12,7%/-9,5)	48,9 (-25,3%/-16,6)	-7,4 (-25,3%)
Польща	29,3	26,4/73,6	26,8	30,3/69,7	24,1 (-10,1%/-2,7)	17,7 (-26,3%/-6,3)	-1,9 (-26,8%)
Словаччина	8,6	30,7/69,3	8,6	29,6/70,4	6,9 (-19,8%/-1,7)	5,0 (-28,2%/-2,0)	-0,6 (-28,3%)
Україна	45,1	39,1/60,9	38,3	39,4/60,6	17,0 (-41,0%/-11,8)	11,1 (-34,8%/-5,9)	-3,1 (-41,6%)

Джерело: розраховано за даними Євростату, Митної статистики зовнішньої торгівлі України.

з країнами – членами ЄС у контексті більш широкого аспекту протидії гібридним загрозам на прикладі українсько-словацьких зовнішньоторговельних відносин.

Зовнішньоторговельне співробітництво на європейському просторі перебуває у стані найглибших трансформаційних змін з періоду останньої світової кризи та визначається зменшенням важливості РФ як одного з найбільших експортерів і ринку збуту товарів. «Нова нормальність» зовнішньоторговельного співробітництва на європейському економічному просторі значною мірою зумовлена дією економічних санкцій проти РФ з боку ЄС та контрсанкцій у відповідь з боку РФ. Відповідні економічні обмеження з 2014 р. призвели до помітного згорання товарної торгівлі з РФ (табл. 1).

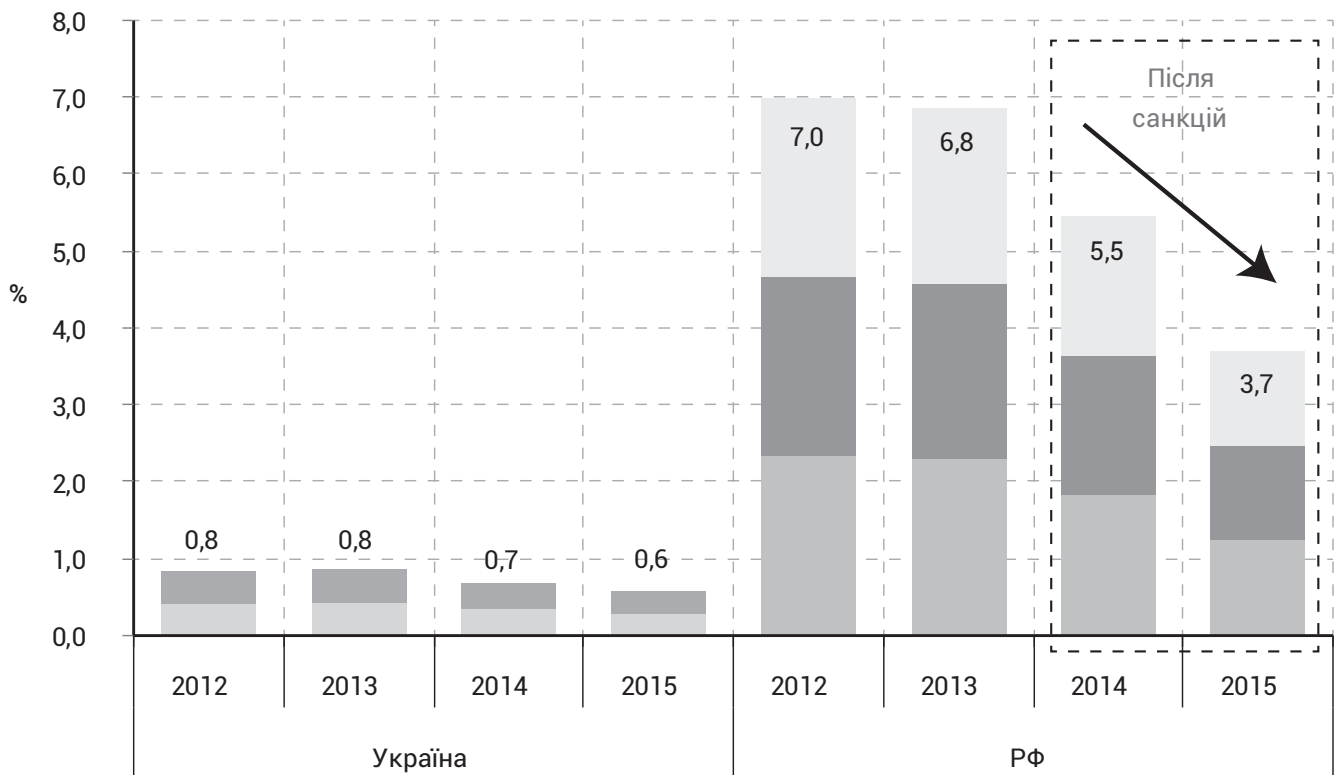
Так, у 2015 р. порівняно з 2013 р. (до застосування санкцій) скорочення зовнішньоторговельного обороту ЄС становило 35,7 % та 26,6 % у річному вимірі порівняно з 2014 р. При цьому країни ЄС у 2015 р. скоротили експортні поставки товарної продукції до РФ майже на 30 млрд євро, або на 28,4 %.

Попри відносно незначний для аналізу період з моменту запровадження санкцій можна сформулювати гіпотетичне припущення, що відновлення з боку РФ колишньої ролі у світовій, зокрема європейській, торгівлі буде надзвичайно капітало- та ресурсоемним процесом, який в

умовах російської економічної рецесії не зможе бути повноцінно реалізований навіть у разі скасування санкцій. У цьому контексті для України актуалізується потреба формування чітких інтеграційних пріоритетів, які дозволять подолати виклики сучасної міжнародної технологічної та економічної конкуренції. Такі можливості виникають у більш активному залученні до міжнародних ланцюгів створення доданої вартості, з більш успішними економічними системами, які здатні формувати позитивні імпульси розвитку для української економіки. Під час обрання таких інтеграційних пріоритетів важливо виходити з потреби подолання критичного відставання результативності української економіки, яка за обсягами ВВП на душу населення 2015 р. у 4,5 раза нижче аналогічного показника РФ, у 8 разів менше рівня Словаччини та майже у 16 разів менше від середнього рівня ЄС.

Завдяки обранню тактики диверсифікації зовнішньоторговельних зв'язків Україна може поглиблювати співробітництво зі спорідненими економіками країн ЄС, які мають аналогічні невирішені проблеми, але можуть надати імпульси для інтенсивного розвитку економіки України. Подолання спільних проблем дозволить отримати зиск обом економікам, а також зміцнити європейський вектор розвитку України. Це повною мірою відображається на прикладі Словаччини, з якою Україна системно та послідовно розвиває добросусідські й відкриті економічні відносини.

Рис. 1. Частка України та РФ у зовнішньоторговельному обороті Словаччини у 2012 – 2015 рр., %

Джерело: Євростат.

Водночас для таких країн, як Україна та Словаччина, роль РФ у торгівлі хоча й зменшується, проте все ще відіграє помітну роль. Росія є значущим партнером Словаччини, що відповідає 9-му місцю серед найбільш важливих експортних ринків для постачання словацьких товарів (експорт Словаччини до РФ забезпечує близько 2,0 % ВВП²) та 5-му місцю серед найбільших постачальників товарів до Словаччини у 2014 р. Україна посідає лише 22-ге місце за важливістю експортних ринків для Словаччини і 20-те місце серед імпортерів товарів. Частку України та РФ у зовнішньоторговельному обороті (ЗТО) Словаччини наведено на рис. 1.

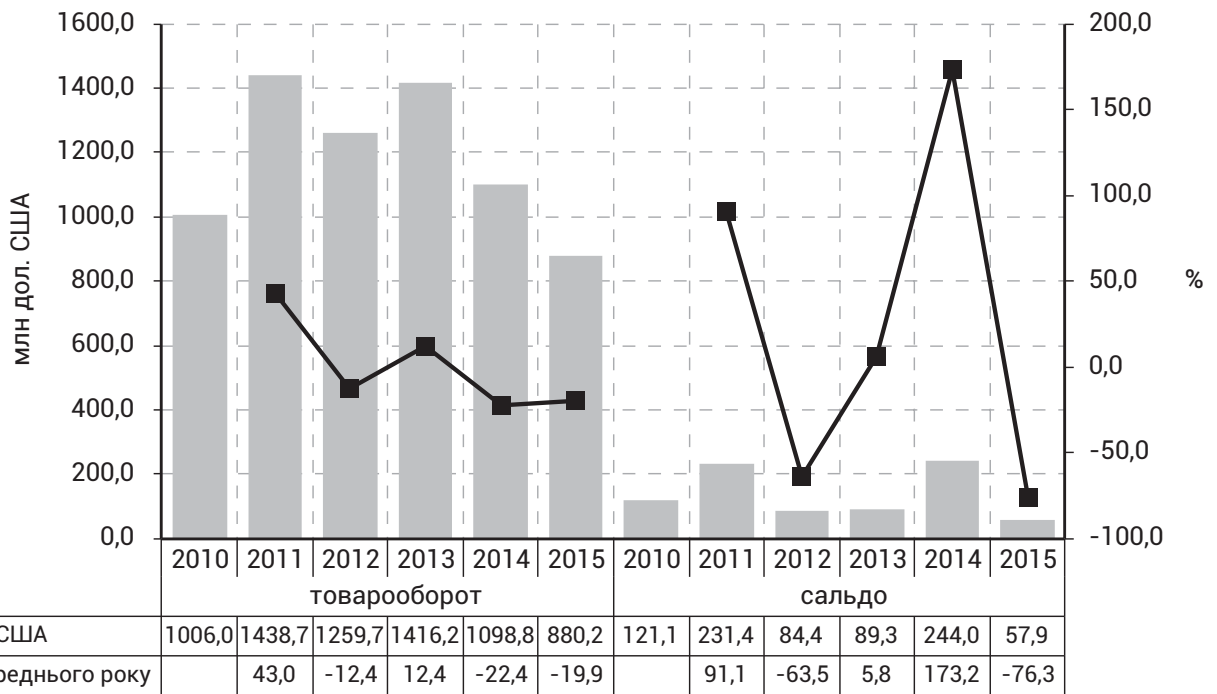
Україна, так само як і РФ, у 2014–2015 рр., коли вже почали діяти економічні санкції ЄС проти Росії, втрачала вагу у структурі ЗТО Словаччини. Водночас, якщо для України зниження частки у ЗТО у 2014 р. становило 0,2 в.п., то для РФ цей показник зменшився на 1,3 в.п. (що відповідає скороченню російських поставок на ринок Словаччини на 1,63 млрд дол. США та зниженню обсягу експорту словацьких товарів на 0,6 млрд дол. США).

Конструктивізації двосторонньої економічної взаємодії України та Словаччини сприяла ратифікація у 2014 р. Угоди про асоціацію України з ЄС. Водночас Україна не змогла повною мірою скористатися можливостями «на старті» дії Угоди, на заваді чого стали загальні економічні проблеми країни, яка потрапила під тиск зовнішньої агресії та втрати економічного потенціалу, а також низка успадкованих проблем неконкурентоспроможної економіки. Таким чином, двостороннє зовнішньоторговельне співробітництво України із Словаччиною характеризувалося **низкою негативних для України тенденцій**.

1. Уповільнення зовнішньоторговельного співробітництва із Словаччиною на тлі загально-го спаду відповідних показників України з ЄС та іншими країнами спричинило істотне згортання зовнішньоторговельного товарообороту між країнами. Так, протягом 2014–2015 рр. двосторонній товарооборот скорочувався на понад 20,0 % щорічно (рис. 2). В умовах зовнішньої агресії проти України лібералізація зовнішньої торгівлі з ЄС, на жаль, не створила відчутної довгострокової компенсаторної дії, а отже, двосторонній обсяг торгівлі не перевищив 1 млрд дол. США у 2015 р., знизившись до п'ятирічного мінімуму.

² Україна постачала експортних товарів до РФ на рівні 5,4 % ВВП у 2015 р.

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі України та Словаччини у 2010–2015 рр., млн дол. США та % до попереднього року

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

Структурно частка експорту України до Словаччини загалом зберігається на достатньо стабільному рівні. Водночас у вартісних обсягах зменшення українського експорту до Словаччини спостерігається з 2014 р. Так, за підсумками 2015 р., поставки української продукції зменшилися майже в 1,6 раза відносно 2013 р. При цьому часткова лібералізація торговельних відносин з боку ЄС не зупинила тренду скорочення українських поставок, і в 2015 р. обсяги експорту зменшилися на 30,1 % відносно 2014 р. (рис. 3).

Зазначене також свідчить про **наявність не-реалізованого потенціалу щодо розширення двостороннього співробітництва.**

Обсяг імпортованих Україною товарів зі Словаччини впродовж 2014–2015 рр. становив 400–420 млн дол. США, що відповідає рівню 2010 р. Проте його вагомість у структурі як імпорту з ЄС, так і загального товарного імпорту України помітно зросла у 2015 р. Так, за підсумками 2015 р., на словацькі товари припадало 1,1 % всього українського імпорту (проти 0,8 % у 2014 р.) та відповідно 2,6 % імпорту товарів з ЄС (проти 2,1% відповідно) (рис. 4).

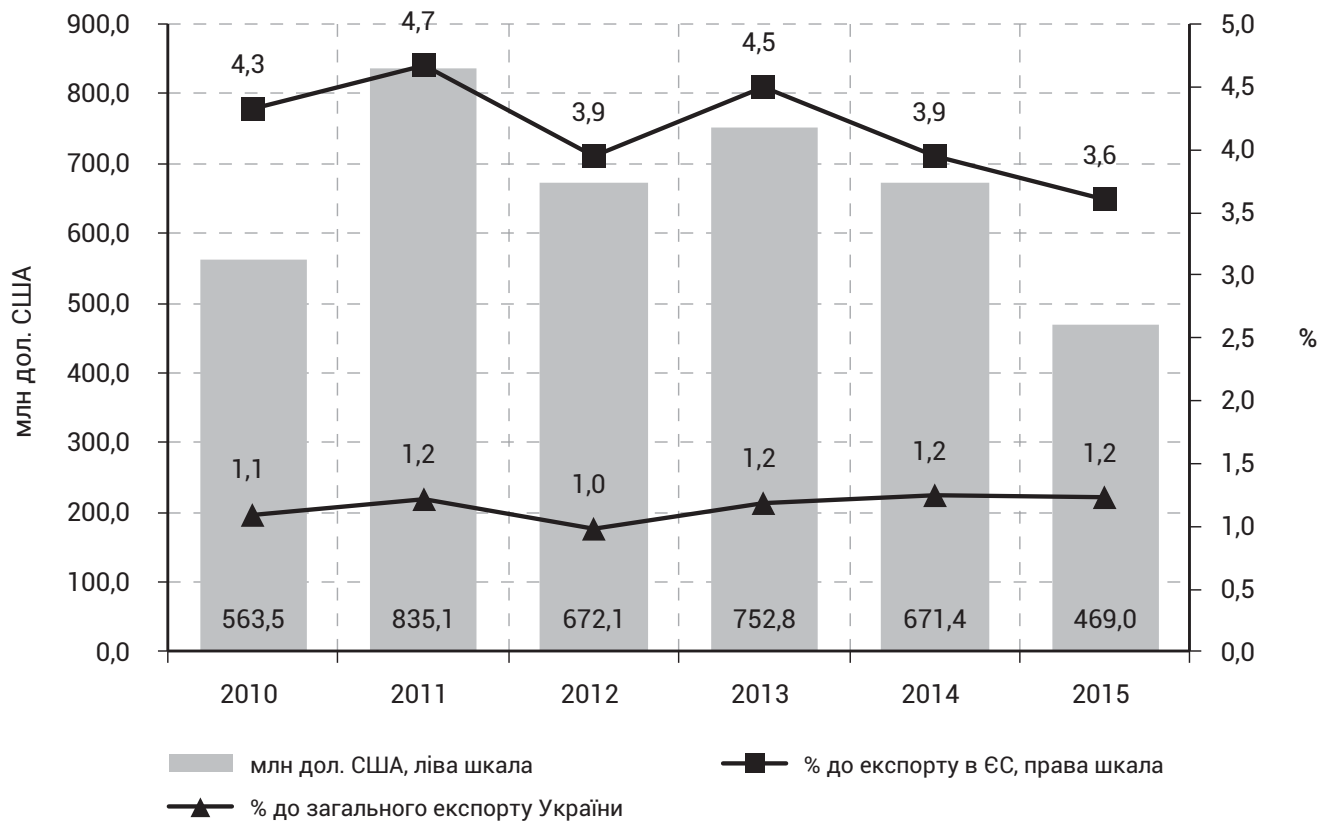
Це свідчить про зростання ролі Словаччини як постачальника товарів з ЄС на внутрішній ринок України. Зокрема, Словаччина у 2015 р. ста-

ла 9-тою за обсягами зовнішньоторговельного товарообороту серед країн ЄС – цей показник становив 2,3 %, що є зіставним з обсягами зовнішньоторговельного товарообороту таких країн ЄС, як Чехія, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Румунія.

2. Зниження вагомості України як торговельного партнера для Словаччини. Уповільнення двосторонніх торговельних взаємозв'язків між Україною та Словаччиною відповідає загальній тенденції до скорочення зовнішньоторговельного співробітництва Словаччини поза європейським ринком. Частка словацького товарного експорту, що постачається не на ринки країн ЄС, із 2013 р. знижується і становить, за підсумками 2015 р., 14,5 % проти 15,6 % у 2014 р. та 17,1 % у 2013 р. Ще більш стійкою є тенденція до переорієнтації Словаччини на імпорт з країн ЄС, відповідно, частка імпорту з інших країн, у т.ч. з України, зменшилася у 2015 р. до 21,3 % проти 25,7 % у 2013 р. та 27,9 % у 2010 р.

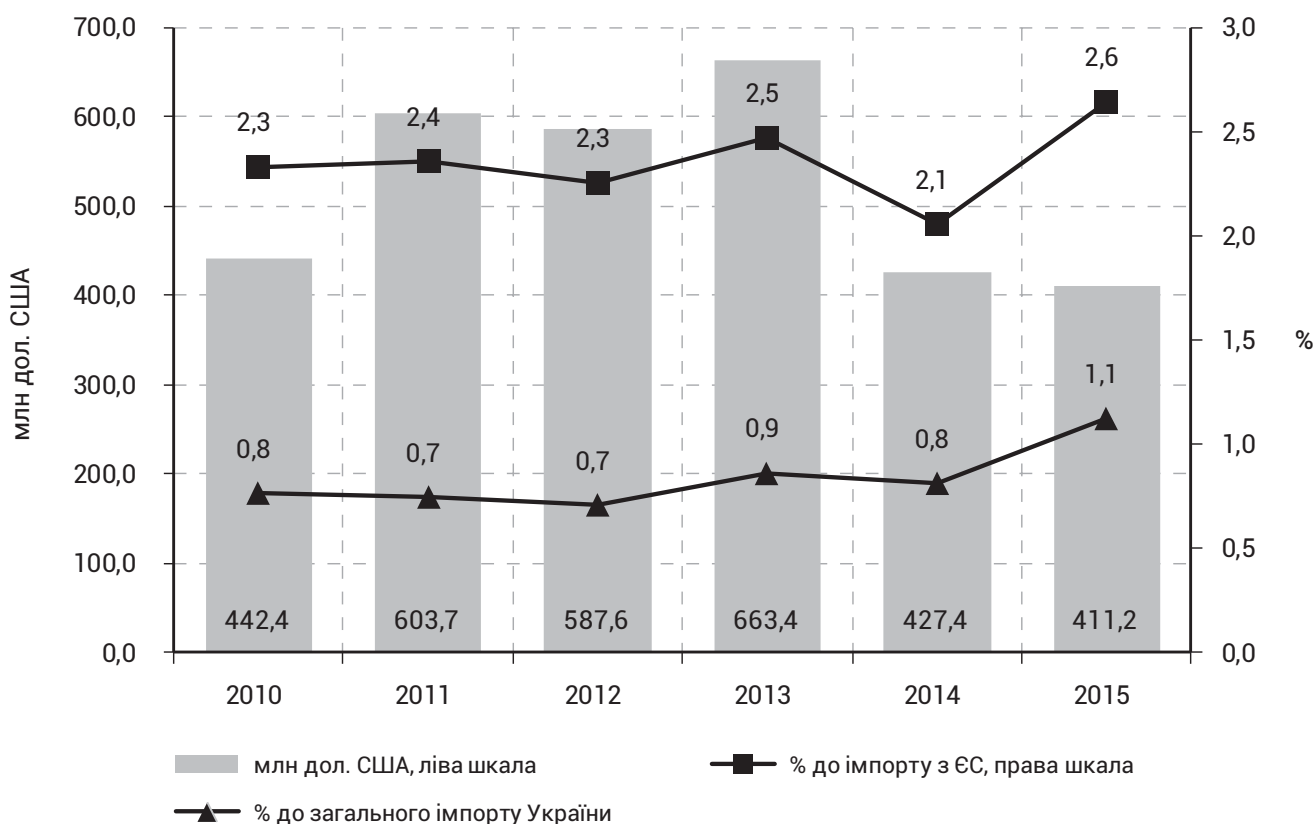
Зростання внутрішньоукраїнських дисбалансів та ризиків зовнішньої торгівлі значною мірою об'єктивно призводить до втрат позицій України як торговельного партнера Словаччини. За останні п'ять років частка України в експорті Словаччини зменшилася більш як удвічі.

Рис. 3. Динаміка експорту товарів України в Словаччину в 2010–2015 рр., млн дол. США, %

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

Рис. 4. Динаміка імпорту товарів України із Словаччини у 2010–2015 рр., млн дол. США, %

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

Динаміка товарного експорту та імпорту Словаччини з Україною характеризується більш високим рівнем волатильності порівняно із середніми темпами приросту торгівлі Словаччини з іншими країнами – не членами ЄС.

Різкі коливання як нарощування, так і падіння обсягів експорту та імпорту між Україною і Словаччиною відображають високу залежність зовнішньої торгівлі від рівня спеціалізації та концентрації такого співробітництва.

3. Товарна торгівля України із Словаччиною має досить консервативну структуру. Експорт України до Словаччини є вузько спеціалізованим на трьох ключових групах товарів: деревина і целюлозно-паперові вироби (у 2015 р. 42,4 % українського експорту було спрямовано до Словаччини), машино- та приладобудування (20,4 % відповідно) і недорогочінні метали (18,1 % відповідно). Ці самі товарні групи, а також продукція хімічної промисловості формують імпорт товарів зі Словаччини в Україну.

Зокрема, у 2015 р. продукція машино- та приладобудування становила 27,4 % такого імпорту, мінеральні продукти – 26,0 %, продукція хімічної промисловості – 17,6 %, продукція металургії – 13,0 % відповідно.

Динаміка та структура двосторонньої торгівлі в розрізі товарної спеціалізації упродовж 2010–2015 рр. засвідчує її достатню консервативність,

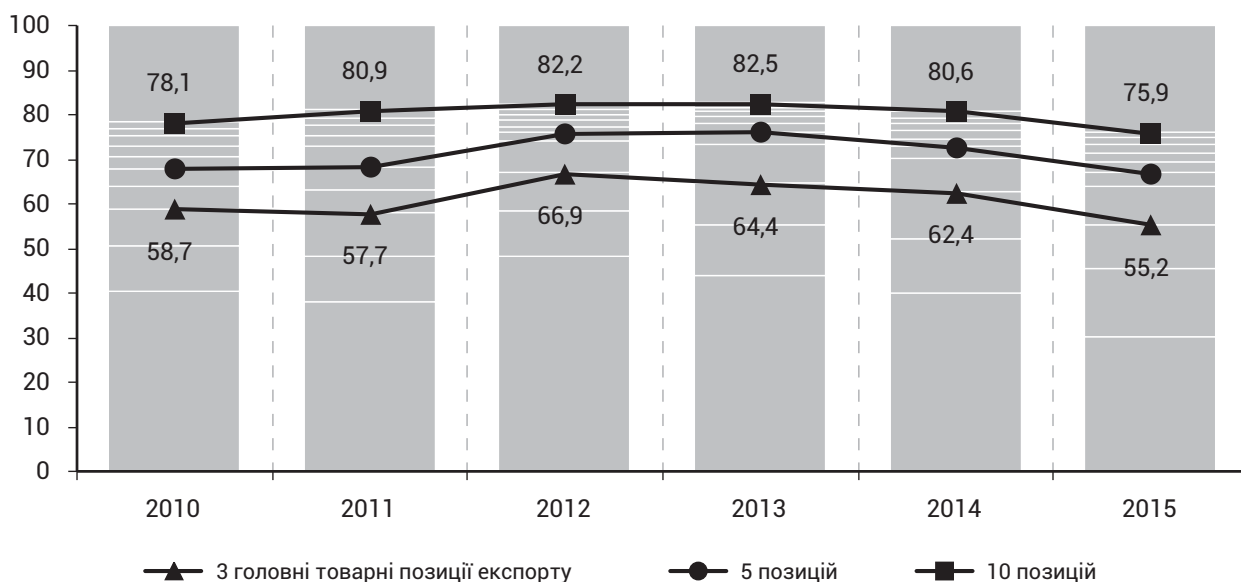
що свідчить про низький реальний ресурс диверсифікації, що потребує виправлення.

4. Експорт товарів України на ринок Словаччини залишається висококонцентрованим за сталими ринковими нішами українських виробників з незначним зниженням його рівня. На перші 10 товарних позицій за 4-значною класифікацією УКТЗЕД (з понад 1200 позицій) припадає близько 80 % українського експорту до Словаччини (рис. 5).

Упродовж 2014–2015 рр. концентрація українського експорту зменшується, що пов'язано з більш помітним скороченням питомої ваги у поставках перших трьох товарних позицій. Зауважимо, що склад трьох основних груп експортних товарів до Словаччини за останні десять років практично не змінюється, і до нього входять: руди та концентрати залізні, у т.ч. випалений пірит (код УКТЗЕД 2601), проводи ізольовані, кабелі (код 8544) та прокат плоский із заліза або нелегованої сталі (код 7208). За підсумками 2015 р., на такі товарні позиції припадало 55,2 % (проти 62,4 % у 2014 р. та 66,9 % у 2012 р.). Вагомість перших 10 товарних позицій зменшується більш повільно і становить 75,9 % усіх поставок до Словаччини у 2015 р. проти 80,6 % у 2014 р. та 82,5 % у 2013 р.

Експорт основних товарних позицій України відіграє домінуючу роль у поставках такої продукції на ринок Словаччини серед країн, що не входять до ЄС. За підсумками 2015 р., шість із

Рис. 5. Динаміка рівня концентрації експорту товарів України до Словаччини у 2010–2015 рр., %*

* Стовпчики демонструють питому вагу кожної з перших десяти товарних позицій експорту.

Таблиця 2. **Питома вага основних українських товарів у імпорті Словаччини з країн, що не входять до ЄС, у 2012–2015 рр., %**

Товарні групи за класифікацією SITC	Питома вага України в імпорті Словаччини з країн – не членів ЄС, %				Питома вага групи в експорті України до Словаччини, %			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Руди та концентрати залізні (<i>SITC 28 – metalliferous ores and metal scrap</i>)	59,8	57,5	52,8	46,8	53,4	50,1	45,2	35,5
Металопродукція (<i>SITC 67 – iron and steel</i>)	35,3	37,9	41,7	35,6	12,2	13,0	16,2	15,1
Вугілля, кокс, брикети (<i>SITC 32 – coal, coke and briquettes</i>)	16,1	35,3	21,3	18,1	7,3	11,3	8,3	8,6
Деревина та пиломатеріали (<i>SITC 24 – cork and wood</i>)	70,9	77,1	78,7	69,1	2,3	2,9	3,8	3,2
Кольорові метали (<i>SITC 68 – non-ferrous metals</i>)	6,2	14,7	9,0	15,0	0,6	1,4	1,1	3,0
Пластмаса та інші хімічні продукти (<i>SITC 63 – rubber manufactures, n.e.s.</i>)	51,6	45,5	44,3	45,1	1,8	1,3	1,7	2,2

Джерело: Євростат.

десяти основних товарних груп українського експорту до Словаччини за класифікацією становили від 18,1 % до 69,1 % таких товарів, що постачаються на ринок Словаччини країнами, що не входять до ЄС (табл. 2).

Головний експортний товар України на ринку Словаччини – руда та концентрати – становить майже половину поставок такої продукції у Словаччину країнами – не членами ЄС (46,8 % – у 2015 р., 52,8 % – у 2014 р., 57,5 % – у 2013 р. та майже 60% – у 2012 р.). Продукція чорної металургії з України формує понад третину відповідних зовнішньоевропейських поставок до Словаччини (35,6 % у 2015 р., 41,7 % – у 2014 р., 37,9 % – у 2013 р.).

Домінуючі позиції посідає Україна на ринку деревини та пиломатеріалів, постачаючи більш як 2/3 відповідного словацького імпорту (69,1 % у 2015 р., 78,8 % – у 2014 р., 77,1 % – у 2013 р.).

На окремих ринках Словаччини конкурентні позиції українських товаровиробників у 2015 р. дещо покращилися. Зокрема, питома вага вітчизняного експорту кольорових металів до Словаччини у 2015 р. зросла до 15,0 % усіх поставок країн – не членів ЄС проти 9,0 % у 2014 р., 14,7 % – у 2013 р. та 6,2 % – у 2012 р. Незначне зростання торкнулося також українського експорту пластмас та виробів із неї – 45,1 % у 2015 р. проти 44,3 % у 2014 р.

Водночас надмірна концентрація формує і відповідні ризики залежності від зміни кон'юнктури на таких ринках та потребує пошуку

шляхів диверсифікації торговельного співробітництва і вирівнювання дисбалансів технологічної структури товарної торгівлі між Україною та Словаччиною.

5. Структурні показники торговельного співробітництва України із Словаччиною засвідчують середньо-низькотехнологічну та низькотехнологічну спеціалізацію експортних поставок. Структура технологічності товарної торгівлі України та Словаччини загалом аналогічна відповідній торгівлі з ЄС і на сьогодні не відповідає стратегічним цілям розвитку України під час реалізації завдань Угоди про асоціацію з ЄС.

Основними технологічними товарами експорту України в Словаччину у 2015 р. є середньо-низькотехнологічні (64,6 % усього експорту до Словаччини) та середньо-високотехнологічні (21,0 %) (табл. 3).

За цими технологічними групами відбулось і найбільш відчутне скорочення експорту до Словаччини. Зокрема, обсяги середньо-низькотехнологічного експорту до Словаччини у 2015 р. становили 303,0 млн дол. США, що більш як на третину менше, ніж у 2014 р., та більш як удвічі менше, ніж обсяги відповідного експорту в 2011 р. Ця група експорту більш як утричі перевищує показники середньо-високотехнологічної групи, вартісні обсяги якої у 2015 р. становили 98,5 млн дол. США. Загалом за останні роки середні обсяги експорту до Словаччини середньо-високотехнологічних товарів становлять близько 100 млн дол. США.

Таблиця 3. **Експорт та імпорт між Україною та Словаччиною у 2010–2015 рр. за технологічністю**, млн дол. США та %

Товарні групи за технологічністю	Експорт						Імпорт					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Вартісні обсяги, млн дол. США</i>												
Низькотехнологічні	60,9	96,5	73,3	65,1	73,4	61,0	61,2	80,7	63,8	74,3	56,2	54,3
Середньо-низькотехнологічні	414,5	612,5	499,4	582,7	484,0	303,1	198,4	228,9	194,4	196,6	174,0	207,6
Середньо-високотехнологічні	83,6	119,0	95,4	99,5	102,9	98,5	150,6	246,6	284,4	331,1	157,7	124,9
Високотехнологічні	4,0	6,0	3,7	4,7	10,7	5,1	28,6	43,7	40,2	47,3	36,7	20,4
Сільське господарство	0,5	1,1	0,4	0,8	0,5	1,4	3,6	3,8	4,9	14,2	2,9	4,0
Усього	563,5	835,1	672,1	752,8	671,4	469,0	442,4	603,7	587,6	663,4	427,4	411,2
<i>Структура, %</i>												
Низькотехнологічні	10,8	11,6	10,9	8,6	10,9	13,0	13,8	13,4	10,9	11,2	13,1	13,2
Середньо-низькотехнологічні	73,5	73,4	74,3	77,4	72,1	64,6	44,8	37,9	33,1	29,6	40,7	50,5
Середньо-високотехнологічні	14,8	14,2	14,2	13,2	15,3	21,0	34,0	40,8	48,4	49,9	36,9	30,4
Високотехнологічні	0,7	0,7	0,5	0,6	1,6	1,1	6,5	7,2	6,8	7,1	8,6	5,0
Сільське господарство	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,8	0,6	0,8	2,1	0,7	1,0
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

Технологічна структура імпорту товарів із Словаччини до України відповідає технологічній структурі експорту, в якій середньо-низькотехнологічний імпорт становив у 2015 р. понад 50%, середньо-високотехнологічний – 30,4%, високотехнологічний – 13,2%.

При цьому зазначені групи за імпортом більш збалансовані, ніж за експортом, а їх паритетність достатньо волатильна за останні шість років. Якщо впродовж 2011–2013 рр. обсяги середньо-високотехнологічного імпорту переважали відповідний показник середньо-низькотехнологічного імпорту (у 2013 р. перша група становила 331,1 млн дол. США проти 196,6 млн дол. США відповідно), то за підсумками 2014–2015 рр. співвідношення кардинально змінилося (у 2015 р. друга група становила 207,6 млн дол. США проти 124,9 млн дол. США. відповідно). Важливим чинником цього є значне зниження купівельної спроможності вітчизняних споживачів у 2014–2015 рр., що обмежує цінову конкурентоспроможність середньо-високотехнологічних словачьких товарів на українському ринку.

Проте зауважимо, що *Україна має конкурентні переваги лише в сегменті середньо- та низько-*

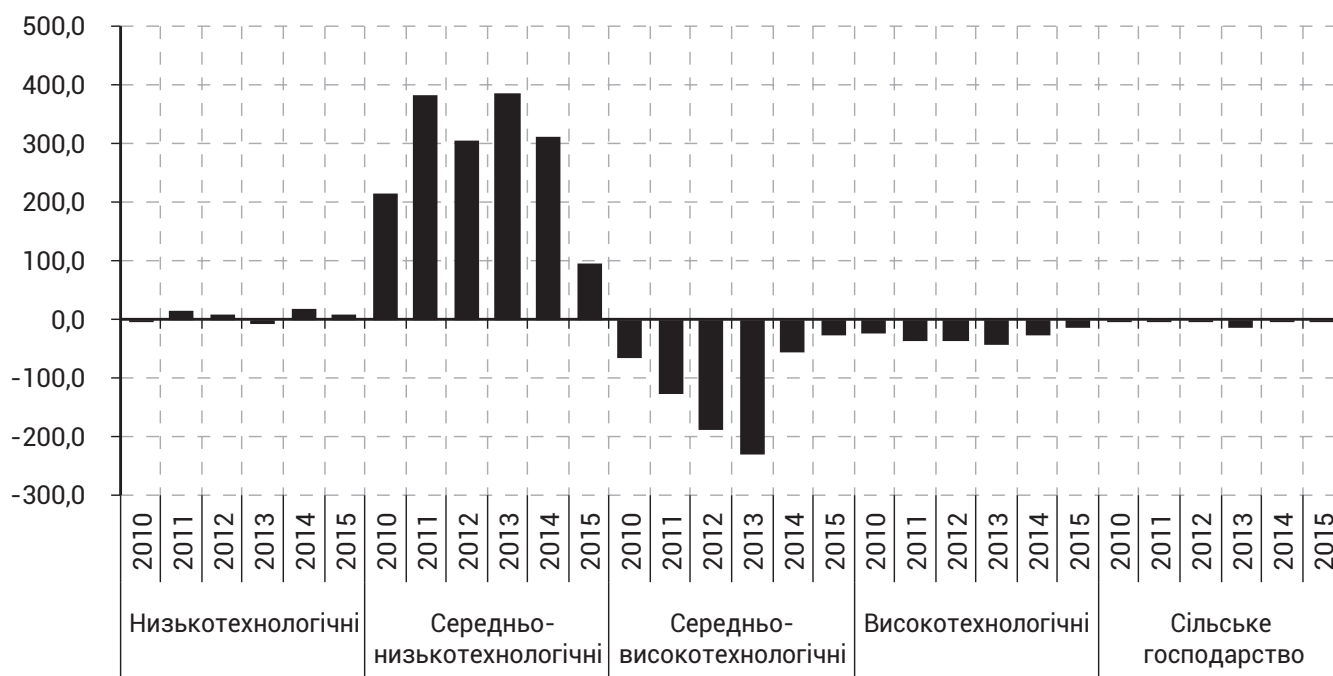
технологічних товарів, що підтверджує рівень позитивного сальдо в торгівлі зі Словаччиною упродовж 2010–2015 рр. (рис. 6).

За середньо-високотехнологічними та високотехнологічними товарами упродовж 2010–2015 рр. товарне сальдо формується від'ємним для України, а його зниження у 2014–2015 рр. пояснюється переважно згортанням торгівлі зі Словаччиною за зазначеними товарними групами.

Питання щодо розширення співробітництва у високотехнологічних сферах відповідає стратегічним інтересам України та потребує пошуку нових підходів і механізмів реалізації. Поглиблення двостороннього співробітництва при цьому має максимально спиратися на потенціал реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у торговельній, інвестиційній, науково-технічній сферах. Стан і тенденції торговельного співробітництва між Україною та Словаччиною у сфері послуг також підтверджують наявність потенціалу для подальшого розвитку.

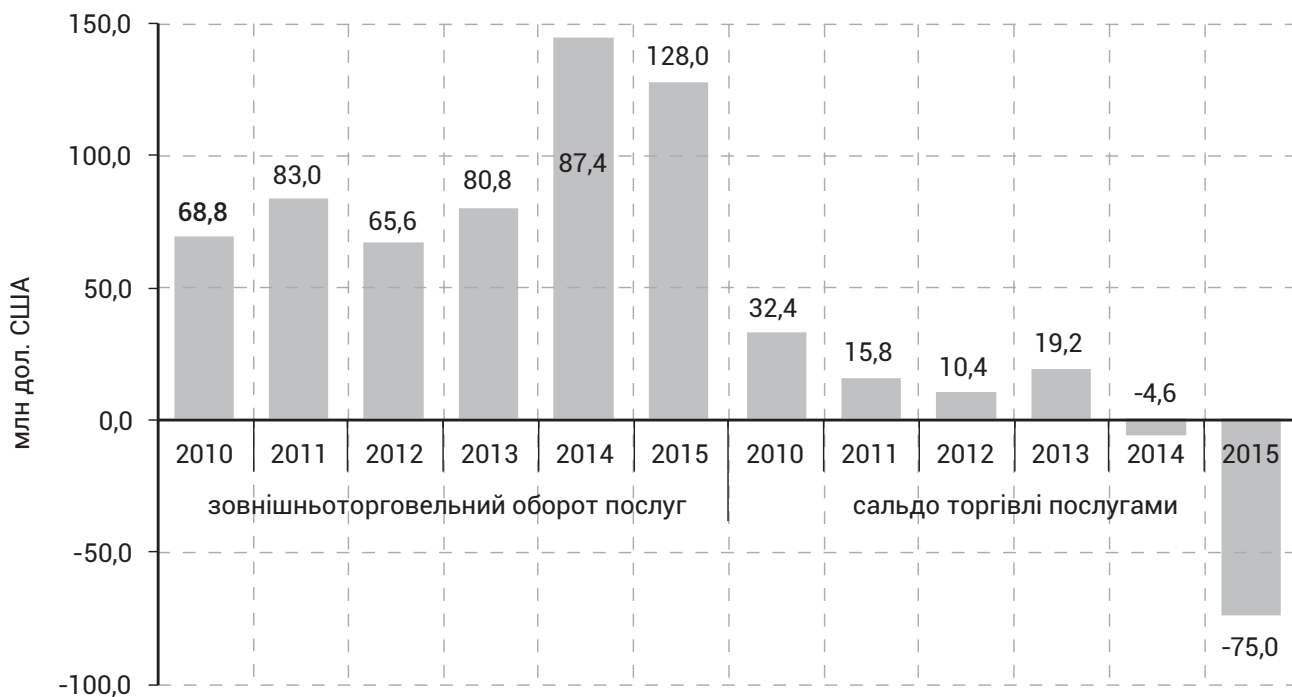
6. Торгівля послугами України та Словаччини характеризується стійкою тенденцією до зростання. Після досить стійкого утриман-

Рис. 6. Динаміка сальдо товарної торгівлі України і Словаччини за рівнем технологічності у 2010–2015 рр., млн дол. США

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

Рис. 7. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами України та Словаччини у 2010–2015 рр., млн дол. США

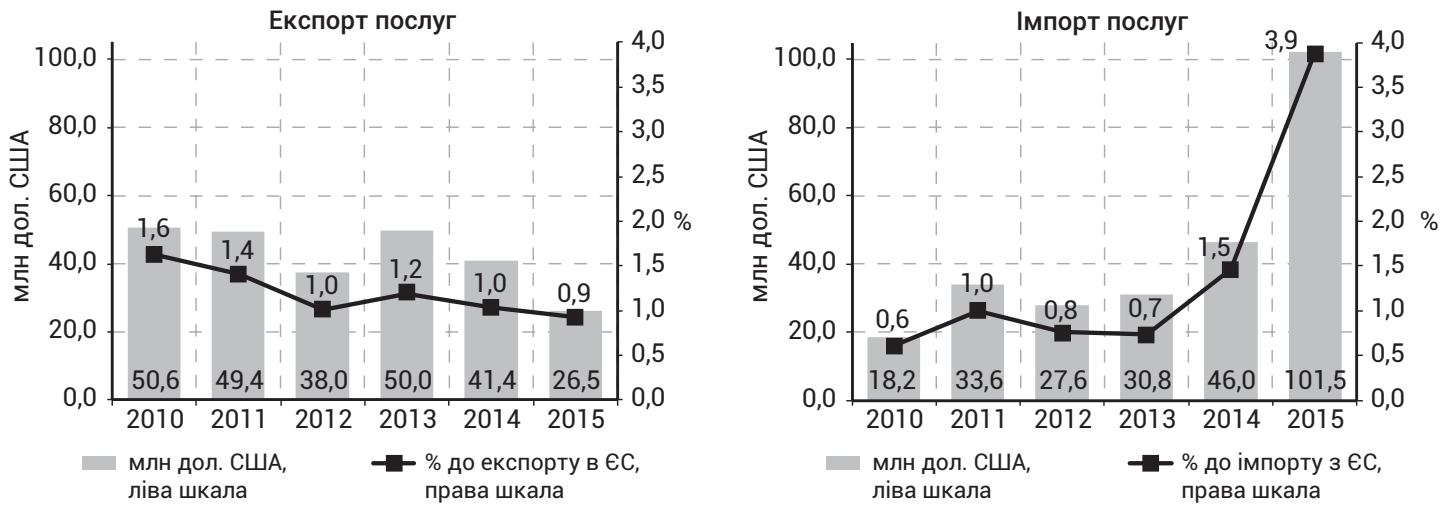

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

ня обороту послугами на рівні 66–88 млн дол. США у 2010–2013 рр. загальний двосторонній оборот послуг у 2015 р. досяг 128,0 млн дол. США, що на 46,5 % перевищує рівень 2014 р. та більш як удвічі – рівень 2012 р. (рис. 7).

Проте, як свідчить динаміка сальдо торгівлі послугами між країнами, такого зростання досягнуто виключно за рахунок нарощування Україною імпорту послуг зі Словаччини. Упродовж 2014–2015 рр. поглибився рівень розбалансованості

Рис. 8. Динаміка експорту та імпорту послуг між Україною та Словаччиною у 2010–2015 рр., млн дол. США та %

Джерело: Митна статистика зовнішньої торгівлі України.

такої торгівлі до від'ємного сальдо 4,6 млн дол. США у 2014 р. (проти позитивного +19,2 млн дол. США у 2013 р.) і -75,0 млн дол. США у 2015 р.

Загалом експорт та імпорт послуг між Україною та Словаччиною мають протилежні тенденції з 2013 р. Експорт послуг до Словаччини у 2015 р. зменшився майже вдвічі порівняно з 2013 р. (26,5 млн дол. проти 50,0 млн дол. США відповідно) (рис. 8).

Питома вага Словаччини в загальних обсягах експорту послуг України на ринок країн ЄС зменшилася у 2015 р. до 0,9 % (проти 1,2 % у 2013 р.). Імпорт послуг зі Словаччини стрімко зростав упродовж зазначеного періоду.

Так, якщо у 2014 р. обсяги імпорту послуг збільшилися на 49,4 % відносно 2013 р. і становили 46,0 млн дол. США (проти 30,8 млн дол. США відповідно), то у 2015 р. обсяги імпорту послуг зі Словаччини зросли відносно 2014 р. у 2,2 раза і досягли 101,5 млн дол. США. Безперечно, *Україні слід розвивати потенціал експорту послуг суб'єктам господарювання Словаччини не лише у транспортній сфері, а й у сфері науково-технічного співробітництва.*

Висновки. Дослідження зовнішньоекономічних зв'язків України та Словаччини у до- та постсанкційний період виявило значний нереалізований потенціал такого співробітництва, зумовлений низькими можливостями українського експорту (вузькою спеціалізацією на сегменті низько- та середньо-низькотехнологічної спеціалізації), а також несприятливими внутрішніми загально-

економічними умовами. Для оцінювання ефектів від скасування санкцій з РФ на перспективи розширення української товарної торгівлі з ЄС потрібен більш глибокий кон'юнктурний аналіз. Водночас дані проведеного дослідження свідчать, що Україна скорочувала експорт як до ЄС, так і до Словаччини, не маючи можливості скористатися перевагами початкового етапу економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. При цьому не можна вважати, що економічні санкції проти РФ надали Україні додаткові конкурентні переваги на ринку ЄС, зокрема Словаччини.

Зміцнення співробітництва між Україною та Словаччиною на наявній основі (аграрної та металургійної спеціалізації) має обмежений потенціал і залежить від кон'юнктурних чинників, що не відповідає довгостроковим національним економічним інтересам України. Вирівнювання структурних технологічних дисбалансів у зовнішній торгівлі України та Словаччини потребує цілеспрямованих структурних трансформацій господарського комплексу України.

Реалізація потенціалу Угоди про асоціацію з ЄС потребує практичних кроків на загальноєвропейському та двосторонньому рівнях між економічними суб'єктами з обох боків кордону. Важливим завданням при цьому для України є пошук нових сфер співробітництва (альтернативна енергетика, транспортний сектор, інновації в екології та галузі екологічних транспортних засобів, сектор ІКТ тощо).

Перспективним напрямом розвитку є розширення потенціалу співробітництва у сфері енер-

гетичної диверсифікації та транзиту енергоносіїв. Це питання особливо актуалізується в умовах гібридної агресії, розв'язаної проти України з боку РФ, та дією Третього енергопакета ЄС. Виступаючи транзитним партнером Словаччини з постачання нафти та газу з РФ, Україна потребує розширення механізмів гарантування виконання зобов'язань щодо транзиту всіма учасниками ланцюга енергопостачання на ринки ЄС.

Щодо розвитку співробітництва України із Словаччиною у галузі машинобудування перспективним вбачається його поглиблення, насамперед у виготовленні запчастин, комплектуючих і вузлів. Це потребує розвитку кооперації та локалізації спільних ліцензійних виробництв на території України і Словаччини, залучення українських підприємств до ланцюгів створення доданої вартості.

Список використаних джерел

1. *Allen, Susan*. The determinants of economic sanctions success and failure / Susan Hannah Allen // *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*. – 2005. – V. 31, Issue 2, 31: 117-38.
2. *Oxenstierna S., Olsson P*. The economic sanctions against Russia Impact and prospects of success // FOI, Swedish Defence Research Agency, September 2015.
3. *De Galbert, Simond*. A Year of Sanctions against Russia – Now What? A European Assessment of the Outcome and Future of Russia Sanctions / Simond De Galbert // A report of the CSIS Europe Program. October 2015.
4. *Davis, Christopher*. The Ukraine conflict, economic-military power balances and economic sanctions / Christopher Mark Davis // *Post-Communist Economies*. – 2016. – V. 28, №. 2, 167–198 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dx.doi.org/10.1080/14631377.2016.1139301>
5. *Connolly, Richard*. The Empire Strikes Back: Economic Statecraft and the Securitisation of Political Economy in Russia / Richard Connolly // *Europe-Asia Studies*, 68: 4, 750-773 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dx.doi.org/10.1080/09668136.2016.1156056>
6. *Daniel, Gros*. Mustilli, Federica. The Economic Impact of Sanctions against Russia: Much ado about very little 2015 / Daniel Gros, Federica Mustilli [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ceps.eu/publications/economic-impact-sanctions-against-russia-much-ado-about-very-littlef>
7. *Rogoff, Kenneth*. Do Economic Sanctions Work? / Kenneth Rogoff. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.project-syndicate.org/commentary/do-economic-sanctions-work-by-kenneth-rogoff-2015-1>
8. *IMF*. Article IV Consultation staff Report, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14254.pdf>
9. International trade data. Eurostat. Retrieved from <http://ets.europa.eu/eurostat/data/database>
10. *Митна статистика України*. Державна фіскальна служба України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/ms/>

References

1. Allen, Susan (2005). The determinants of economic sanctions success and failure / Susan Hannah Allen // *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*. – V. 31, Issue 2, 31: 117-38 [in English].
2. Oxenstierna S., Olsson P. The economic sanctions against Russia Impact and prospects of success // FOI, Swedish Defence Research Agency, September 2015. [in English].
3. De Galbert, Simond. A Year of Sanctions against Russia – Now What? A European Assessment of the Outcome and Future of Russia Sanctions / Simond De Galbert // A report of the CSIS Europe Program. October 2015 [in English].
4. Davis, Christopher. (2016). The Ukraine conflict, economic-military power balances and economic sanctions / Christopher Mark Davis // *Post-Communist Economies*. – V. 28, №. 2, 167–198. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/14631377.2016.1139301> [in English].
5. Connolly, Richard. The Empire Strikes Back: Economic Statecraft and the Securitisation of Political Economy in Russia / Richard Connolly // *Europe-Asia Studies*, 68: 4, 750-773. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/09668136.2016.1156056> [in English].
6. Gros. Daniel, Mustilli, Federica. The Economic Impact of Sanctions against Russia: Much ado about very little 2015 / Daniel Gros, Federica Mustilli. Retrieved from <https://www.ceps.eu/publications/economic-impact-sanctions-against-russia-much-ado-about-very-littlef> [in English].
7. Rogoff, Kenneth. Do Economic Sanctions Work? Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/do-economic-sanctions-work-by-kenneth-rogoff-2015-1> [in English].
8. IMF. Article IV Consultation staff Report, 2014. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14254.pdf> [in English].
9. International Trade Data. Eurostat. Retrieved from <http://ets.europa.eu/eurostat/data/database> [in English].
10. *Mytna statystyka Ukrainy* [Customs statistics of Ukraine]. Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy – State Fiscal Service of Ukraine. <http://sfs.gov.ua/ms/> [in Ukrainian].